

Рябокін Н. О.,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавського інституту економіки і права, м. Полтава, Україна
nwerbowa161@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-5950-8798>

Стукаленко В. В.,

магістр спеціальності “Філологія (переклад)”
Полтавського інституту економіки і права, м. Полтава, Україна
nwerbowa161@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-2470-4742>

ПОНЯТТЯ ЕКВІВАЛЕНТНОСТІ, АДЕКВАТНОСТІ ТА ПОВНОЦІННОСТІ В ПЕРЕКЛАДІ

При оцінці якості перекладу, у сучасному перекладознавстві вживаються терміни еквівалентності, адекватності та повноцінності перекладу. Як зазначає В. Комісаров, еквівалентність перекладу є головною ознакою й умовою його існування, вона розкриває найважливішу особливість перекладу та є одним із центральних понять сучасного перекладознавства (Комиссаров, 2010, с. 35).

Уважається, що вперше термін еквівалент використано в сучасному перекладознавстві з огляду на машинний переклад, а традиційний термін перекладацька еквівалентність ввів до перекладознавства Р. Якобсон (Якобсон, 1985).

Питанню еквівалентності присвячено праці таких відомих українських учених, як Н. Гордієнко, А. Бочарнікова, Р. Зорівчак, В. Карабан, Т. Кияк, також це питання вивчали такі зарубіжні вчені, як: В. Виноградов, В. Комісаров, Л. Латишев, Ю. Найда, М. Бейкер, С. Гелверсон, Дж. Касагранде, Дж. Кетворд та інші (Боголій, 2018).

Проблема встановлення еквівалентності (відповідності) тексту в оригіналу та перекладу завжди залишиться дискусійною та відкритою для розгляду, адже, як пояснює О. Селіванова, здійснюючи переклад, перекладач свідомо чи несвідомо залучає до тексту власне розуміння оригіналу й устанавлює баланс співвідношення двох мов, культур, онтологій (Селіванова, 2006, с. 674). Мета статті – дослідити й узагальнити питання еквівалентності, визначити типи та способи її досягнення у перекладі.

Переклад передбачає потрібну корекцію змісту оригінального тексту: при рефлексивній інтерпретації його перекладачем, при породженні ним перекладного тексту в новій семіотичній формі, при сприйнятті цієї форми та вкладеного змісту адресатом перекладу.

Еквівалентність – це співвідношення вихідного та кінцевого

текстів, при якому враховується мета перекладу. Як зазначає В. Карабан, переклад тексту, можна вважати адекватним, якщо хоча б одна з двох умов збережена: правильно перекладені усі терміни та їх сполучення; переклад є зрозумілим для спеціаліста і в нього немає до перекладача ніяких питань і зауважень (Карабан, 2002, с.10).

Еквівалентний переклад – відтворення єдності змісту і форми оригіналу засобами іншої мови. Адекватний переклад враховує і змістову, і прагматичну еквівалентність, не порушуючи при цьому ніяких норм, є точним і без усіляких неприпустимих перекручень. Оскільки адекватний переклад має оціночний характер, то варто розглянути таке поняття як повноцінність перекладу. Повноцінність перекладу полягає в передачі для вихідного тексту співвідношення змісту і форми шляхом відтворення особливостей останньої (якщо це можливо за мовним и умовами) або створення функціональних відповідників цих особливостей. Повноцінний переклад передбачає рівновагу між цілим та окремим і визначає специфіку твору (змісту і форми). Дослівна передача окремо взятих елементів не означає ще повноцінної передачі цілого, оскільки останнє не є звичайною сумою цих елементів, а являє собою певну систему.

Одним з головних завдань перекладача є створення адекватного перекладу. Існує чотири параметри адекватності перекладу: параметр адекватності передачі семантичної інформації; параметр адекватності передачі емоційно-оціночної інформації; параметр адекватності передачі експресивної інформації; параметр адекватності передачі естетичної інформації (Черноватий, 2006).

Еквівалентність перекладу розглядається як близькість оцінок змісту тексті в їхніми адресатами; відповідність поставленій перед перекладачем меті.

Концепція, згідно з якою оцінка ефективності перекладу залежить від ступеня досягнення поставленої перед перекладачем мети, отримала назву скопос-теорії, розробленої у працях німецької дослідниці К. Райс (Райс, 1978). Вона разом із Х. Вермейером обґрунтувала положення про переклад як вид практичної діяльності, успіх якої визначається ступенем досягнення мети цієї діяльності. Теологічна установка перекладача може залежати від типу тексту, кола можливих адресатів; відповідно до поставлених цілей один текст може отримати кілька варіантів перекладу. При цьому дотримання еквівалентності оригіналу й перекладу не є важливим, якщо це не передбачено метою, головне – задовольнити попит замовників перекладу, відповідаючи цілям (Райс, 1978, с. 675). Цю думку поділяє В. Комісаров, який зазначає, що потрібно лише, щоб переклад зберігав мету комунікації оригіналу, а конкретне рішення може бути різним (Комиссаров, 2010, с. 121-122).

За В. Комісаровим, мета комунікації може бути інтерпретована як частина змісту висловлювання, що виражає головну чи домінуючу функцію цього висловлювання. В. Комісаров мету комунікації розглядає як рівень еквівалентності (Комиссаров, 2010 с. 121-122). Розмежує

поняття еквівалентності й адекватності О. Швейцер, услід за ним і М. Гарбовський. Еквівалентність перекладу передбачає його відповідність тим очікуванням, які покладають на нього учасники комунікації, а також тим умовам, в яких він створюється. Категорія адекватності є характеристикою не міри відповідності тексту перекладу тексту оригіналу, а міри його відповідності учасникам комунікації, вважає М. Гарбовський (Фесенко, 2011, с. 48). При цьому адекватність як властивість перекладу в більшій мірі орієнтована на одержувача перекладу. Зважаючи на розмежування термінів адекватність й еквівалентність, виокремлюють адекватний та еквівалентний переклад: адекватний відповідає поставленій меті, еквівалентний ґрунтується на функціональній відповідності оригіналу та перекладу.

У перекладознавстві розрізняють теоретично можливу й оптимальну еквівалентність. Теоретично можлива визначається співвідношенням структур і правил функціонування двох мов, оптимальна – відповідністю оригіналу та перекладу в конкретному випадку. Співвідношення між цими двома типами еквівалентності покладені в основу рангових моделей перекладу, які враховували як мінімальні відповідності морфем, слів, речень, так і модифікували вибір перекладача нормами мов оригіналу й перекладу та контекстом. Досягнення повної еквівалентності в такому розумінні практично неможливе, а іноді навіть небажане, адже це руйнує відповідність впливу текстів на читача оригіналу та перекладу (Селіванова, 2006, с. 675).

Спроби побудувати типологію еквівалентності дозволили виділити теорії рівнів еквівалентності. Найвідоміші теорії рівнів еквівалентності ґрунтуються на трьох типах відповідностей знака, установлених в семіотиці: семантичному, синтаксичному та прагматичному.

Семантика є відношенням знака (в унілатеральній концепції знака) або форми знака (в білатеральній концепції) до позначеного ним змісту. Синтактика є відношенням знака до інших знаків в мовленнєвому потоці. Прагматика є відношенням знака до інтерпретатора.

Модель перекладацької еквівалентності Г. Єгера відтворюється на чотирьох рівнях: прагматичному (для чого говорить) семантичному-1 – денотативному (про що говорить) семантичному-2 – сигніфікативному (як сказати) синтаксичному (як розташувати елементи висловлювання відносно один одного) (Томсон, 2017, с. 53-55).

О. Швейцер також виокремлює чотири рівні еквівалентності: прагматичний, семантичний (компонентний), семантичний (референційний), синтаксичний (Швейцер, 1988, с. 85-87). Домінуючим є прагматичний рівень, що „охоплює такі життєво важливі для комунікації фактори, як комунікативна інтенція, комунікативний ефект, установка на адресата ... управл. яє іншими рівнями” (Швейцер, 1988).

В. Комісаров розмежував такі рівні еквівалентності: цілі комунікації, способу опису ситуації, опису ситуації, структури висловлення, лексико-семантичної відповідності (Комиссаров, 2010, с. 34]. У сучасних працях теоретиків перекладознавства розглядаються такі

типи еквівалентності: денотативна (фонова / екстралінгвальна) інформаційна еквівалентність; конотативна, орієнтована на передачу стилістичного регістру або говору (соціолекту); структурно-нормативна як збереження жанрової специфіки оригіналу; прагматична, що передбачає адаптацію змісту оригіналу з метою його правильного сприйняття читачем перекладу; формально-естетична, орієнтована на відповідність враження від тексту оригіналу та перекладу (Кістяник, 2012).

Американський перекладач і теоретик перекладу Ю. Найда запропонував виділити два типи еквівалентності перекладу: формальну та динамічну (Фесенко, 2011). Формальна орієнтована на оригінал (на форму та зміст) і передбачає збереження в тексті перекладу формальних ознак оригіналу (відтворення граматичних форм, пунктуації, абзаців, калькування ідіом за умови пояснення у примітках і коментарях відхилень від оригіналу). При дотриманні формальної еквівалентності увага концентрується на самому повідомленні, як на його формі, так і на змісті. (Фесенко, 2011). Ю. Найда такий переклад називає перекладом-глосою, що переносить реципієнта до культури народу, мовою якого написаний оригінал. Динамічна еквівалентність орієнтована на читача перекладу й тому потребує від перекладача адаптації лексики та граматики. Одержувач перекладу не переноситься до іншої культури, йому запропоновано модус поведінки, релевантний контексту його власної культури (Фесенко, 2011).

Ю. Найда вважав формальну та динамічну еквівалентність полюсами, між якими розташовуються чимало проміжних типів. За Ю.Найдою, точний переклад є неможливим, отже, перед перекладачем постає вибір типу еквівалентності. Домінантою перекладу дослідник вважав динамічну еквівалентність, зважаючи на культурно-етнічний акцент його школи та специфіку перекладацької діяльності в Американському біблійному товаристві (адаптація Біблії переважно для сприйняття африканськими й індіанськими племенами) (Селіванова, 2006, с. 676).

У перекладознавчих студіях динамічна еквівалентність поступилася місцем комунікативно-функціональній, що визначається: як найоптимальніша збалансованість смислової, конотативної, екстралінгвістичної інформації текстів оригіналу та перекладу, що мотивується необхідністю досягнення рівноцінності їхнього впливу на своїх адресатів; як найоптимальніший баланс семантики та форми, денотативної, конотативної стилістичної, культурної, прагматичної інформації текстів оригіналу та перекладу (Кэтфорд, 1978). Визначення функціонально-комунікативної еквівалентності О. Селівановою (Селіванова, 2006) ґрунтується на визначенні, запропонованому в монографії „Текст і переклад”, однак не абсолютизується відповідність прагматичного впливу оригіналу та перекладу на своїх читачів.

Еквівалентність текстів оригіналу та перекладу в перекладознавстві розглядається: як збалансоване співвідношення двох найбільш важливих

характеристик текстів оригіналу й перекладу – повноти й точності змісту, що передається; як збереження відносної рівності змістової, смислової, семантичної, стилістичної та функціонально-комунікативної інформації оригіналу та перекладу (Фесенко, 2011).

Отже, для комуніканта текст оригіналу та текст перекладу виступають як рівноправні форми одного повідомлення, вони рівноцінні в їхньому функціональному навантаженні. Тому для досягнення такої адекватності перекладач повинен володіти „юридичною грамотністю”, причому як іноземною, так і рідною мовою.

Список використаної літератури

- 1. Комиссаров В. Н.** Общая теория перевода. М.: ЧеРо: Юрайт, 2010. 136 с.
- 2. Якобсон Р.** Речевая коммуникация. *Избранные работы*. М.: Прогресс, 1985. С. 306–319.
- 3. Боголій О. М.** Use of translation transformation to achieve the equivalent translation of the scientific and technic. *Тези доповідей II Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Наука XXI століття: виклики, пріоритети, перспективи досліджень»*. К., 2018. С. 25-29.
- 4. Селіванова О. О.** Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.
- 5. Карабан В. І.** Переклад англійської наукової і технічної літератури. Вінниця: Нова книга, 2002. 207 с.
- 6. Переклад** англомовної юридичної літератури. Вінниця: Нова Книга, 2006. 656 с.
- 7. Райс К.** Классификация текстов и методы перевода. *Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике: сб. ст.* М.: Междун. отношения, 1978. С. 202-225.
- 8. Фесенко Т. А.** Концептуальные основы перевода. Тамбов: Изд-во Тамб. ун-та, 2011. 124 с.
- 9. Томсон Г. В.** Право Европейского союза (общая часть): уровень C1 / Г. В. Томсон, М. А. Чигашева; под общ. ред. Е. А. Торкуновой. М.: МГИМО, 2017. 286 с.
- 10. Швейцер А. Д.** Теория перевода. Статус, проблемы, аспекты. М.: Наука, 1988. 214 с.
- 11. Кістяник В. І.** Правова аргументація: сучасні підходи до її розуміння в зарубіжних дослідженнях. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2012. С. 20-23.
- 12. Кэтфорд Дж. К.** Лингвистическая теория перевода. *Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике: сб. ст.* М.: Международные отношения, 1978. С. 91-114.

References

- 1. Komissarov, V. N.** (2010). Obshchaya teoriya perevoda [General translation theory]. M.: CHERo: YUrajt [in Russian].
- 2. Jakobson, R.** (1985). Rechevaya kommunikaciya [Speech communication]. *Izbrannyye raboty*. M.: Progress [in Russian].
- 3. Boholii, O. M.** (2018). Use of translation transformation to achieve the equivalent translation of the scientific and technic. *Tezy dopovidei II Vseukrainskoi studentskoi naukovopraktychnoi konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu «Nauka KhKhI stolittia: vyklyky, priorytety, perspektyvy doslidzhen»*. K., [in Ukrainian].
- 4. Selivanova, O. O.** (2006). Suchasna linhvistyka: terminolohichna entsyklopediia [Modern

Linguistics: Encyclopedia of Terminology]. Poltava: Dovkillia-K [in Ukrainian]. **5. Karaban, V. I.** (2002). Pereklad anhliskoi naukovoї i tekhnichnoi literatury [Translation of English Scientific and Technical Literature]. Vinnytsia: Nova knyha [in Ukrainian]. **6. Pereklad** anhlovnoi yurydychnoi literatury [Translation of English-language Legal Literature]. (2006). Vinnytsia: Nova Knyha [in Ukrainian]. **7. Rajs, K.** (1978). Klassifikaciya tekstov i metody perevoda [Classification of texts and translation methods]. *Voprosy teorii perevoda v zarubezhnoj lingvistike: sb. st. – Questions of translation theory in foreign linguistics: Sat. Art.* M.: Mezhdun. Otnosheniya [in Ukrainian]. **8. Fesenko, T. A.** (2011). Konceptual'nye osnovy perevoda [Conceptual Basics of Translation]. Tambov: Izd-vo Tamb. un-ta [in Russian]. **9. Tomson, G. V.** (2017). Pravo Evropejskogo soyuza (obshchaya chast'): uroven' S1 [Law of the European Union (common part): level C1] / G. V. Tomson, M. A. Chigasheva; pod obshch. red. E. A. Torkunovoj. M.: MGIMO [in Russian]. **10. Shvejcer, A. D.** (1988). Teoriya perevoda. Status, problemy, aspekty [Translation Theory. Status, problems, aspects]. M.: Nauka [in Russian]. **11. Kistianyk, V. I.** (2012). Pravova arhumentatsiia: suchasni pidkhody do yii rozuminnia v zarubizhnykh doslidzhenniakh [Legal argumentation: modern approaches to its understanding in foreign studies]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Yurydychni nauky* (pp. 20-23) [in Ukrainian]. **12. Kefford, Dzh. K.** (1978). Lingvisticheskaya teoriya perevoda [Linguistic Translation Theory]. *Voprosy teorii perevoda v zarubezhnoj lingvistike: sb. st.* (pp. 91-114). M.: Mezhdunarodnye otnosheniya [in Russian].

Рябокінь Н. О., Стукаленко В. В. Поняття еквівалентності, адекватності та повноцінності в перекладі

У статті розглянуті поняття еквівалентності, адекватності та повноцінності в перекладі. Проаналізовано досвід тлумачення цих понять у лінгвістиці. Встановлено, що еквівалентний переклад – відтворення єдності змісту і форми оригіналу засобами іншої мови. Адекватний переклад враховує і змістову, і прагматичну еквівалентність, не порушуючи при цьому ніяких норм, є точним і без усіляких неприпустимих перекручень. Повноцінність перекладу полягає в передачі для вихідного тексту співвідношення змісту і форми шляхом відтворення особливостей останньої або створення функціональних відповідників цих особливостей. Визначено, що зважаючи на розмежування термінів адекватність й еквівалентність, виокремлюють адекватний та еквівалентний переклад: адекватний відповідає поставленій меті, еквівалентний ґрунтується на функціональній відповідності оригіналу та перекладу.

У результаті дослідження встановлено, що еквівалентність текстів оригіналу та перекладу в перекладознавстві розглядаються: як збалансоване співвідношення двох найбільш важливих характеристик текстів оригіналу й перекладу – повноти й точності змісту, що передається; як збереження відносної рівності змістової, смислової, семантичної, стилістичної та функціонально-комунікативної інформації

оригіналу та перекладу. І для комуніканта текст оригіналу та текст перекладу виступають як рівноправні форми одного повідомлення, вони рівноцінні в їхньому функціональному навантаженні. Тому для досягнення такої адекватності, перекладач повинен володіти грамотністю як іноземної, так і рідної мови.

Ключові слова: еквівалентність, адекватність, повноцінність перекладу, зміст, форма.

Рябоконе Н. А., Стукаленко В. В. Понятие эквивалентности, адекватности и полноценности в переводе

В статье рассмотрены понятие эквивалентности, адекватности и полноценности в переводе. Проанализирован опыт толкования этих понятий в лингвистике. Установлено, что эквивалентный перевод – это единство содержания и формы оригинала средствами другого языка. Адекватный перевод учитывает и смысловую, и прагматическую эквивалентности, и не нарушает при этом никаких норм, является точным. Полноценность перевода заключается в передаче для исходного текста соотношение содержания и формы путем воспроизведения особенностей последней или создания функциональных соответствий этих особенностей. Определено, что несмотря на разграничение понятий адекватности и эквивалентности, выделяют адекватный и эквивалентный перевод: адекватный соответствует поставленной цели, эквивалентный основывается на функциональном соответствии оригинала и перевода.

В результате исследования установлено, что эквивалентность текстов оригинала и перевода в переводоведении рассматриваются: как сбалансированное соотношение двух наиболее важных характеристик текстов оригинала и перевода – полноты и точности содержания, что передается, как сохранение относительного равенства содержательной, смысловой, семантической, стилистической и функционально-коммуникативной информации оригинала и перевода. И для комуніканта текст оригіналу та текст перекладу виступають як рівноправні форми одного повідомлення, вони рівноцінні в їхньому функціональному навантаженні. Тому для досягнення такої адекватності, перекладач повинен володіти грамотністю як іноземної, так і рідної мови.

Ключевые слова: эквивалентность, адекватность, полноценность перевода, содержание, форма.

Ryabokin N. O., Stukalenko V. V. The concept of equivalence, adequacy and completeness in translation

The article deals with the concepts of equivalence, adequacy and completeness in translation. The experience of interpreting these concepts in linguistics is analyzed. It is found out that equivalent translation is the reproduction of unity and content and form of the original text with the means of another language. Adequate translation takes into account both the content and the pragmatic equivalence, without violating any norms. It is accurate and

without all sorts of irreducible overlaps. The full value of the translation consists in transmitting to the source text the correlation of content and form by reproducing the features of the latter or creating functional correspondents of these features. It is determined that due to the delineation of terms adequateness and equivalence, there are adquette and equivalence translation: the adequate translation meets the stated goal, the equivalence is based on the functional correspondence and originality.

As a result of research it is established that the equivalence of original text and the translation in linguistics are considered as a balanced correlation of the two most important characteristics of original text and the translation - completeness and accuracy of the transmitted content; as the preservation of the relative equilibrium of meaningful, semantic, stylistic and functional-communicative information of the original text and the translation. For the communique, both the original text and the translated text act as equilateral forms of the same message, they are equally valuable in their functional interpretation. Therefore, in order to achieve this adequacy, translator must know both foreign and native language.

Key words: equivalence, adequacy, completeness of the translation, content, form.

Стаття надійшла до редакції 16.01.2020 р.

Стаття прийнята до друку 18.01.2020 р.

Рецензент – д. філ. н. Н. О. Грінченко